

УДК 811.161.2'373.45

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2026.45.1.7>

ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ ПАРОНІМІЧНОЇ АТРАКЦІЇ АНГЛІЦИЗМІВ У МОВЛЕННІ УКРАЇНСЬКИХ ІТ-СПЕЦІАЛІСТІВ

PRAGMATIC ASPECT OF PARONYMIC ATTRACTION OF ANGLICISMS IN THE SPEECH OF UKRAINIAN IT SPECIALISTS

Гончарук О.В.,

*orcid.org/0000-0001-8811-9601*кандидатка філологічних наук, доцентка,
доцентка кафедри української філології та суспільствознавчих дисциплін
Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила»

У статті досліджено специфіку функціонування паронімічної атракції як динамічного лінгвокогнітивного та прагматичного явища в професійному дискурсі українських фахівців сфери інформаційних технологій. Актуальність теми зумовлена тотальною цифровізацією та інтенсивним впливом англійської мови на українське фахове мовлення, де англіцизми становлять більшу частину лексичного складу. Проаналізовано природу паронімічної атракції не просто як стилістичну помилку чи наслідок міжмовної інтерференції, а як свідому стратегію мовної гри та інструмент соціального маркування.

У роботі розглянуто механізми виникнення атракції, що ґрунтуються на фонетичній подібності англійського терміна та української лексеми (наприклад, «баг» – «батіг», «асайнити» – «осіменяти»). Висвітлено роль «народної етимології» та когнітивної трансформації, які дозволяють ІТ-спеціалістам засвоювати складну термінологію через надання їй іронічного або побутового забарвлення. Особливу увагу приділено явищам субституції фонем, морфологічної кореляції та суфіксальної адаптації, що сприяють органічному входженню чужомовних елементів у граматичну систему української мови.

Наукова новизна полягає у системному описі прагматичних та соціолінгвістичних функцій паронімічної атракції в ІТ-середовищі. Виокремлено та схарактеризовано чотири ключові функції:

1. **Парольна (ідентифікаційна)** – маркування межі «свій/чужий» та підтвердження статусу в «елітарному клубі» професіоналів.
2. **Людична** – використання самоіронії та гумору для зниження технологічного пафосу (наприклад, «*тиснути на батон*» замість «*press the button*»).
3. **Евфемістична** – пом'якшення професійних невдач або конфліктів через метафоризацію (наприклад, використання образу «*галери*» для аутсорсингових компаній або «*костиля*» для тимчасового коду).
4. **Когнітивна** – економія мовних зусиль та спрощення сприйняття складних абстрактних систем через їх антропоморфізацію (наприклад, «*Аська*», «*Кубер*»).

Доведено, що паронімічна атракція в ІТ-дискурсі є потужним засобом прагматичного впливу, який робить комунікацію менш «роботизованою», сприяє психологічному розвантаженню в стресових умовах та формує унікальну лінгвокультурну ідентичність української цифрової спільноти.

Ключові слова: паронімічна атракція, ІТ-дискурс, англіцизми, прагматика, соціолінгвістична функція, мовна гра, когнітивна адаптація, професійна ідентичність.

The article investigates the specifics of paronymic attraction as a dynamic linguo-cognitive and pragmatic phenomenon within the professional discourse of Ukrainian Information Technology (IT) specialists. The relevance of the topic is driven by total digitalization and the intensive influence of the English language on Ukrainian professional speech, where Anglicisms constitute the majority of the vocabulary. The nature of paronymic attraction is analyzed not merely as a stylistic error or a consequence of cross-linguistic interference, but as a conscious strategy of language play and a tool for social marking.

The paper examines the mechanisms of attraction based on the phonetic similarity between an English-language term and a Ukrainian lexeme (e.g., “bug” – “batig”, “assign” – “osimeniaty”). It highlights the roles of “folk etymology” and cognitive transformation, which allow IT specialists to assimilate complex terminology by imbuing it with ironic or everyday connotations. Special attention is paid to the phenomena of phoneme substitution, morphological correlation, and suffixal adaptation, which facilitate the organic integration of foreign elements into the grammatical system of the Ukrainian language.

The scientific novelty lies in the systematic description of the pragmatic and sociolinguistic functions of paronymic attraction in the IT environment. Four key functions are identified and characterized:

1. **Password (Identification) function** – marking the “insider/outsider” boundary and confirming status within an “elite club” of professionals.
2. **Ludic function** – the use of self-irony and humor to reduce technological pretension (e.g., “*tyisnuty na baton*” [press the loaf] instead of “*press the button*”).
3. **Euphemistic function** – mitigating professional failures or conflicts through metaphorization (e.g., using the image of a “*halera*” [galley] for outsourcing companies or a “*kostyl*” [crutch] for temporary code).
4. **Cognitive function** – saving linguistic effort and simplifying the perception of complex abstract systems through their anthropomorphization (e.g., “*Aska*”, “*Kuber*”).

It is proved that paronymic attraction in IT discourse is a powerful tool of pragmatic influence, which makes communication less "robotic," contributes to psychological relief in stressful conditions, and forms a unique linguo-cultural identity of the Ukrainian digital community.

Key words: paronymic attraction, IT discourse, Anglicisms, pragmatics, sociolinguistic function, language play, cognitive adaptation, professional identity.

Постановка проблеми. Стрімка цифровізація суспільства та інтеграція України у світовий технологічний простір зумовили інтенсивну інтерференцію сучасного українського професійного дискурсу сфери інформаційних технологій з англійською мовою. Саме український IT-дискурс став тим комунікативним середовищем, де лексичний склад оновлюється швидше, ніж мовна система встигає його кодифікувати. Відповідно формується особливий пласт професійного мовлення комп'ютерників, у якому англіцизми виконують функцію не просто лексичних запозичень, а трансформуються в особливий професійний жаргон у результаті та фонетичної адаптації до реалій української мови з певною прагматичною метою. Одним із найменш досліджених, але найбільш динамічних явищ у цьому контексті є явище паронімічної атракції. В IT-дискурсі паронімічна атракція виникає як результат навмисного або спонтанного зближення англійського терміна з фонетично подібним словом української мови (наприклад, «баг» – «бати́г», «асайнити» – «осіменяти», «фідбек» – «фідбери»). І таке явище виходить за межі звичайної мовної гри, перетворюючись на потужний інструмент прагматичного впливу та соціолінгвістичного маркування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика англійських запозичень у професійному IT-дискурсі досліджувалася багатьма лінгвістами. Зокрема, загальні аспекти паронімічної атракції висвітлені у працях Азюковської Л.В. [1], Пирожкова С.В. [2], Селіванової О. О. [3] та інших лінгвістів. Зокрема, прагматична особливість IT-термінології розглядалася у працях Кияка Т. Р. [4], Кондратенко Н. В. [5], Ставицької Л. О. [6]. Феномен паронімічної атракції як стилістичного прийому ґрунтовно проаналізовано у роботах Тараненка О. О. [7], Шутової Л.І. [8]. Проте, соціолінгвістичний зріз використання паронімії саме в IT-середовищі, де англіцизми складають більшу частину лексичного складу професійної розмови, залишається фрагментарним.

На сьогодні у вітчизняній лінгвістиці існує певний розрив між описом термінологічної системи IT-сфери та аналізом реального функціонування мови в професійних спільнотах. Поза увагою дослідників залишається питання про те, чи є паронімічна атракція англіцизмів лише

проявом мовної економії та гри, чи вона виконує специфічні соціолінгвістичні функції: відмежування «свій/чужий», психологічне розвантаження у стресовому професійному середовищі, економія мовних зусиль тощо. Відповідно **метою статті** є виявлення прагматичного потенціалу паронімічної атракції англіцизмів та опис її соціолінгвістичних функцій у мовленнєвій практиці українських IT-фахівців.

Виклад основного матеріалу. Актуальність теми зумовила необхідність вивчення того, як мовна гра та навмисне звукове зближення слів впливають на професійну комунікацію, формують групову ідентичність та реалізують прагматичні інтенції мовців, оскільки у IT-секторі англіцизми вже давно перестали бути просто «запозиченнями», а трансформувалися в особливий вид професійного мовлення, де паронімічна атракція (співзвуччя слів) відіграє ключову роль у створенні нових смислів.

Паронімічна атракція (від грец. *para* – біля, *opoma* – ім'я та лат. *attractio* – притягування) традиційно розглядається в лінгвістиці як стилістичний прийом або мовна помилка, що ґрунтується на фонетичній близькості слів при їхній семантичній відмінності. «В основі атракції лежить асоціативний зв'язок, що виникає завдяки звуковій подібності, яка змушує мовця або слухача мимоволі шукати смислові паралелі там, де вони етимологічно відсутні» [9, с. 84]. Тобто, на думку Шумарової Н. М., відбувається «семантичне зближення співзвучних слів». В IT-середовищі цей процес відбувається переважно на межі англійської мови, яка виступає в ролі донора, та української, яка у цьому випадку є реципієнтом. Це створює умови для так званої «міжмовної паронімії» (або явища «фальшивих друзів перекладача»), коли відбувається процес специфічної семантичної трансформації, під час якого англіцизм або змінює значення, або набуває вужчого, професійного забарвлення. «До найпоширеніших випадків міжмовної паронімії в галузі інформаційних технологій належать лексеми, що мають графічну або фонетичну схожість, але розбіжність у денотативному значенні. Так, лексема «*invalid*» в англійській мові має основне значення «людина з інвалідністю», тоді як в українському IT-дискурсі вона функціонує виключно як «*недійсний, помилковий*» (щодо даних чи коду)».

[8, с. 56]. Переклад термінів за співзвучністю часто призводить до викривлення сенсу: в англійській мові «*actual*» – фактичний, справжній (наприклад, «*actual cost*» – фактична вартість), а в українській «*актуальний*» – той, що має важливе значення в цей момент; сучасний (наприклад, актуальна тема), тобто якщо англієць каже «*actual result*», він має на увазі результат, який він отримав по факту, а не той, що є «модним»; в англійській «*data*» – дані, інформація (наприклад, масиви чисел або тексту), а в українській «*дана*» – календарне число (день, місяць, рік), тобто ІТ-початківцю, щоб не допустити помилки, важливо відрізнити «структуру дат» як календар від «структури даних» як «*data*».

Проте в сучасному ІТ-мовленні цей механізм набуває ознак свідомої мовної гри та засобу професійної ідентифікації. Паронімічна атракція в комунікативному середовищі айтивців часто базується на явищі «народної етимології» або так званої когнітивної трансформації - свідомої деформації запозиченого слова для надання йому знайомих рис української мови, що створює ефект подвійної актуалізації. Наприклад: англіцизм «*back-end*» (серверна частина) методом паронімічної атракції трансформується у «*бакенд*», що у жартівливій формі жартівливо асоціюється з українським словом «*баками*»; англійське «*disk*» або «*disks*» через звукову схожість притягується до українського «*диски*», але в контексті ІТ часто перетворюється на «*дискету*» або «*дискотеку*» (застарілий сленг), а слово «*monitor*» – на «*монстр*». Шевченко Л. С. відзначає, що «професійний дискурс прагне до економії зусиль, тому складні іншомовні терміни часто заміщуються фонетично подібними одиницями рідної мови, що вже мають стійкі когнітивні зв'язки» [10, с. 45].

ІТ-дискурс сьогодні виступає як особливе мовне середовище атракції, що володіє високим ступенем інтелектуального магнетизму. Як показують дослідження, англіцизми у професійній комунікації програмістів виступають не просто як лексичні одиниці фахової мови, а як інструменти формування закритої, але престижної лінгвокультурної спільноти, що є привабливим для нових учасників. «Дискурс виступає не лише формою репрезентації знань, а й простором соціокультурної взаємодії, де мовні стратегії спрямовані на залучення реципієнта до певної ідеологічної чи професійної парадигми» [5, с. 42]. В ІТ-сфері ця «парадигма» базується на цінностях інноваційності, логіки та глобалізму. Атракція в лінгвістичному аспекті – це здатність певного мовного середовища, зокрема комп'ютерного, привертати

увагу та спонукати до єднання з певною групою. Дискурс стає середовищем формування ідентичності. Тобто, сучасний інформаційний простір трансформує мову не лише як засіб передачі даних, а й як інструмент соціального групування.

До основних мовних чинників паронімічної атракції в ІТ-мовленні належать: 1) субституція фонем (заміна англійських звуків найбільш близькими українськими відповідниками); 2) морфологічна кореляція, що представлена парадигматичною адаптацією (морфологічне засвоєння англіцизмів через віднесення іменників до певного граматичного роду та типу відмінювання відповідно до їхнього формального вигляду) і суфіксальною адаптацією та словотвірною розбудовою (додавання українських суфіксів до англійського кореня для створення нових частин мови, що відповідають українській граматиці); 3) асиміляція за принципом співзвучності (підбір українського слова, яке фонетично подібне до англійського, але має зовсім інше (часто побутове) значення і таким чином отримує «звукового двійника» в українській мові, що створює ефект мовної гри).

З погляду прагматики такі мовні чинники використання атракції дозволяють мовцеві економити зусилля щодо полегшення артикуляції під час адаптації англіцизму під фонетичну систему української мови та є засобом вираження експресивності, оскільки, як стверджує Ставицька Л. О.: «Жаргонна паронімія завжди прагматично маркована; вона не просто називає предмет, а транслює ставлення суб'єкта до об'єкта номінації» [6, с. 89].

Прагматика паронімічної атракції в ІТ-дискурсі демонструє баланс між функціональністю, що виражається у швидкій передачі інформації, та експресивністю, яка ідображає ставлення до роботи. Це жива мова, яка робить технічну комунікацію менш «роботизованою».

Ключові прагматичні аспекти в ІТ-дискурсі представлені такими основними соціолінгвістичними функціями:

1. **Парольна (ідентифікаційна).**
2. **Евфемістична.**
3. **Людична.**
4. **Когнітивна.**

Парольна (ідентифікаційна) функція передбачає маркування приналежності до професійної ІТ-спільноти за допомогою використання специфічної лексики, що створює ілюзію причетності до «елітарного клубу». Дослідник Селіванова О. О. підкреслює значення таких когнітивних структур у сприйнятті мови, відзначаючи, що «когнітивна база дискурсу включає сукупність знань та уявлень, спільних для всіх членів певної лінг-

вокультурної спільноти, що забезпечує адекватне розуміння та взаємне тяжіння учасників комунікації» [3, с. 134]. Це стимулює створення ІТ-сленгу, який виконує функцію «кодування». В ІТ-дискурсі такими «кодами» стають запозичення (фреймворк, рефакторинг, деплой), які маркують межу «свій/чужий», посилюючи атрактивність групи для тих, хто прагне до професійного зростання. Наприклад: «**пофіксити баги**» демонструє приклад використання розробником прямого значення ІТ-терміну, а вислів «**прибити зірдами**» у значенні *hardcode* є зразком паронімічної атракції. Це додає мовленню іронічного забарвлення та демонструє глибоке занурення в контекст. Для прикладу: у вислові «**знести вінду**» (*Windows*) атракція відбувається не лише за звуком, а й за дією, оскільки слово «**вінда**» співзвучне з «**янда**» чи іншими просторічними формами і використання такої деформації показує зверхньо-поблажливе ставлення до інструментарію, що притаманне «гуру». У вислові «**аннути левел**» (*Up + Level*) Простежується стирання меж між українським відмінюванням та англійськими коренями. Коли фахівець каже: «**Мені треба аннути скіли**», він використовує англіцизми як мовний конструктор з метою створення відчуття динамічного, «швидкого» життя, недоступного для людей звичайних професій. Як бачимо, паронімічна атракція часто базується на мовній грі. Коли замість «**log in**» ІТ-фахівці кажуть «**логінитися**», то це сприймається як норма, але коли замість «**default**» використовують «**дефолт**» для наближення семантики до поняття «економічного краху», тоді виникає специфічний професійний гумор. Як бачимо, використання ІТ-спеціалістами специфічних паронімів слугує маркером належності до професійної касты. Як стверджує Жайворонок В.В., «мовний код стає засобом соціальної стратифікації та легітимізації статусу всередині групи» [11, с. 24].

Люди́чна функція спрямована на зняття напруги в ІТ-сфері через свідому мовну гру для прояву самоіронії. Вона перетворює суху технічну мову на засіб розваги та ідентифікації «своїх» і створює той самий ефект «елітарного клубу», де панує специфічний гумор. Одним з найдавніших прикладів паронімічної атракції слугує «**мило**» від «**mail**», в якому замість офіційного «**електронна пошта**» використовується побутове слово, що знижує пафос технологій і робить спілкування менш формальним. У лексемі «**айтішник**» від «**IP address**» співзвучність із суфіксом **-ник** (зазвичай вказує на осіб за родом діяльності, професією або переконаннями) олюд-

нює цифровий ідентифікатор, перетворюючи його на щось майже реально відчутне. Розробник замість «**натисни кнопку**» від «**press the button**» може використати вислів «**тисни на батон**». Це суто ігрова форма, де складний інтерфейс зводиться до простого хлібобулочного виробу, що демонструє зверхність професіонала над складністю системи. В ІТ-сленгу лексема «**плюси**» від мови програмування «**C++**» викликає атракцію до математичного знака, що створює лаконічний код-пароль: «**Він пише на плюсах**».

Евфемістична функція через пом'якшення негативу допомагає ІТ-спеціалістам говорити про невдачі, перевантаження або конфлікти, використовуючи менш травматичну або більш «професійну» лексику. Наприклад, айтівці, натомість, щоб визнати і сказати: «**Я працюю в компанії з поганими умовами**», кажуть: «**Я веслю на галері**», тому що це знімає особисту відповідальність за невдачу в кар'єрі, перетворюючи її на епічний, майже міфічний образ. У цьому контексті «**галера**» (*IT-компанія*) використовується на позначення англіцизму «**gallery / outsourcing company**», що демонструє метафоричне зближення англійського «**Outsource Company**» з образом рабської праці на галерах. Хоча прямої звукової схожості немає, проте слово «**галера**» в українському ІТ-секторі стало паронімом до будь-якої великої компанії. Вживання цього терміна миттєво ідентифікує людину як частину індустрії. З евфемістичною метою в ІТ-дискурсі вживають слово «**пофіксити**» від «**fix**», тобто «**виправляти помилку**». Використання цього англіцизму замість «**виправити мій косяк**» звучить більш технологічно і менш винувано. «**Костиль**» від «**custom solution / workaround**» позначає явище атракції до поняття опори для травмованих. Тобто, замість визнання: «**Я напущав поганим, тимчасовий код**», програміст каже: «**Я поставив костиль**». Це легітимізує технічну недосконалість як вимушений захід. Крім того, трапляються випадки, коли завдяки запозиченню груба нецензурна лексика перетворюється на прийнятний професійний термін. Українським комп'ютерникам значно легше сказати менеджеру «**У нас стався факан**» (від «**Fuck up**»), ніж використовувати українські аналоги.

Прояв **когнітивної функції** відображається у прагненні ІТ-спеціалістів під час комунікації зекономити мовні зусилля. У процесі адаптації чужоземного терміну людська свідомість намагається «приручити» нові слова через асоціацію до знайомих фонетичних маркерів, що створює специфічне професійне мовлення. Часто парон-

німи є коротшими або зручнішими для морфологічної адаптації (наприклад, від «мילו» легше утворити дієслово «милити», ніж від «мейл» – «мейлити», через більш звичну для українця флексію). Коли англійський термін потрапляє в українське ІТ-середовище, відбувається когнітивний зсув. Механізм атракції полягає у тому, що на основі фонетичної схожості англійського до українського слова відбувається семантичне накладення і, відповідно, українська лексема набуває значення англіцизму з метою емоційного забарвлення для надання ІТ-дискурсу іронічного або розмовного відтінку. На прикладі «Аська» від аббревіатури *ICQ (I Seek You)* можемо спостерігати паронімічну атракцію у вигляді накладання фонетичного звучання англіцизму на українське жіноче ім'я Ася, основна функція якої полягає у антропоморфізації технології, тобто наданні програмі людських рис, що робить взаємодію із програмним забезпеченням software емоційно комфортнішою та мінімізує мовні зусилля українських айтівців. Когнітивна функція спрощення складних технічних понять чітко простежується на прикладі висловлення «*Розгорнули нову ноду в кубері*», де слово «кубер», що походить від англійського терміна «*Kubernetes*» (платформа для автоматизації розгортання контейнерних додатків), демонструє паронімічну атракцію на основі фонетичної схожості до слова «куб» та з накладанням семантики антропоморфізації за допомогою суфікса *-er*. За допомогою когнітивного механізму громіздке грецьке слово (керманіч) через англійську адаптацію перетворюється на коротке, майже домашнє «Кубер», що спрощує професійну дистанцію між інженером і складною системою оркестрації. У реченні

«*Гіт лежить, працювати неможливо*» ІТ-спеціалісти англіцизм «*Git*» (система контролю версій) через паронімічну атракцію його з українським «*гід*» (провідник) або застарілим «*гіт*» (у значенні удару чи швидкого руху) когнітивно слово сприймають як точку опори, тобто «*запушити в гіт*» – це не просто завантажити код, а «*віддати його на зберігання провіднику*».

Висновки. Отже, основні прагматичні аспекти реалізуються через соціолінгвістичні функції, а саме: парольну (ідентифікаційну) функцію, де за допомогою паронімічної атракції відбувається маркування ієрархії всередині ІТ-спільноти, формування професійної ідентичності, що сприяє створенню закритого соціолекту; евфемістичну функцію як способу пом'якшення негативу з метою емоційного розвантаження; людичну функцію як свідому мовну гру для прояву самоіронії та когнітивну функцію, яка відображає процес переосмислення чужомовного слова через призму рідної мови, що часто призводить до появи нових конотацій, відсутніх у мові-джерелі.

Дослідження показало, що паронімічна атракція англіцизмів у мовленні ІТ-спеціалістів не є випадковою помилкою чи ознакою низької культури мовлення, а виступає потужним інструментом прагматичного впливу, що спрощує комунікацію всередині групи, сприяє емоційному розвантаженню та формує унікальний культурний пласт українського цифрового простору.

Перспективи подальших досліджень. У зв'язку з частою появою в ІТ-сфері нових термінів та позначень у наукових працях варто зосередити увагу на створенні динамічного словника паронімічних атракцій, що дозволить відстежити, які одиниці стають стійкими неологізмами, а які – залишаються ситуативними жартами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Азюковська Л. В. Англіцизми в сучасній українській мові: функціонально-стилістичний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2010. 20 с.
2. Пирожков С. В. Мова ІТ-технологій: термінологія та професіоналізми. *Мовознавство*. 2019. № 4. С. 12–24. DOI: <https://doi.org/10.33190/0027-2833-2019-4-002>
3. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2011. 844 с.
4. Кияк Т. Р. Фахові мови як об'єкт лінгвістичного дослідження. *Науковий вісник Чернівецького університету. Германська філологія*. 2009. Вип. 431/432. С. 78–85.
5. Кондратенко Н. В. Український політичний дискурс: текстова когніція та комунікація. Одеса : Чорномор'я, 2007. 156 с.
6. Ставицька Л. О. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ : Критика, 2005. 464 с.
7. Тараненко О. О. Сучасні тенденції в розвитку лексики української мови. *Мовознавство*. 2014. № 1. С. 3–31. DOI: <https://doi.org/10.33190/0027-2833-2014-1-001>
8. Шутова Л. І., Попова О. В. Англо-українські міжмовні омоніми та пароніми в перекладі науково-технічних текстів. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія»*. 2019. Вип. 89. С. 51-57. DOI: <https://doi.org/10.26565/2227-8826-2019-89-07>

9. Шумарова Н. П. Основи соціолінгвістики. Київ : Академія, 2015. 240 с.
10. Шевченко Л. С. Дискурсні стратегії професійної комунікації. Харків : Основа, 2018. 212 с.
11. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: Нариси. Київ : Довіра, 2008. 262 с.

Стаття поширюється на умовах
ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

Дата першого надходження статті до видання: 26.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 30.03.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 07.05.2026